

Onderwerp

Toekomstverkenning Dukenburg

Programma

Stedelijke Ontwikkeling
Wijkontwikkeling

BW-nummer

Portefeuillehouder

R.D. Helmer-Englebert en B. Velthuis

Samenvatting

De afgelopen tijd hebben wij gewerkt aan een toekomstverkenning voor Dukenburg. Aanleiding daarvoor zijn onder meer ons collegewerkbezoek aan Dukenburg, Dromen voor Dukenburg, een nieuw omgevingsplan dat we moeten gaan maken voor Dukenburg en de negatieve trend in een aantal Dukenburgse wijken.

Deze verkenning gaat in op de belangrijkste thema's in Dukenburg voor de komende 20 jaar, en de kansen en randvoorwaarden die daarbij horen.

Bewoners en stakeholders in de wijk, zoals woningcorporaties en scholen, zijn betrokken bij de totstandkoming. De verkenning is input voor toekomstige keuzes in Dukenburg, voor een uitvoeringsprogramma en voor een nieuw omgevingsplan.

Directie/afdeling, ambtenaar, telefoonnr.
RO10, [REDACTED]

Datum ambtelijk voorstel
6 maart 2018

Registratienummer
18.0001787

Ter besluitvorming door het college

1. De toekomstverkenning voor Dukenburg vast te stellen.
2. De verkenning te gebruiken als input voor toekomstige keuzes, voor een uitvoeringsprogramma en voor een nieuw omgevingsplan Dukenburg.
3. De brief aan de gemeenteraad over de toekomstverkenning voor Dukenburg vast te stellen.

Steller

[REDACTED]

Paraaf Datum
akkoord

☒ Alleen ter besluitvorming door het college

☒ Actief informeren van de raad

Besluit B&W d.d. 20 maart 2018

nummer: 3.1

Paraaf Datum
akkoord

- ☒ Conform advies
☐ Aanhouden
☐ Anders, nl.

Bestuursagenda

Portefeuillehouder

1 Probleemstelling

Het werkbezoek van ons college aan dit stadsdeel op 5 april 2016 en het 50-jarig bestaan van Dukenburg in 2016, vormen de directe aanleiding voor het initiatief om een toekomstverkenning op te stellen. Bij beide gelegenheden hebben we teruggeblikt en vooruitgekeken, waarbij we ons afvroegen waar Dukenburg nu staat als stadsdeel, hoe Dukenburg er over 20 jaar voor zou moeten staan, welke ontwikkelingen daarvoor nodig zijn en welke partijen daarin aan zet zouden moeten zijn.

De afgelopen periode is er veel tot stand gebracht in Dukenburg. Er zijn onder meer drie nieuwe woonzorgcomplexen gebouwd, een gezondheidscentrum en een basisschool (Zwanenveld). Corporaties hebben grootschalig groot onderhoud uitgevoerd op vele complexen en buurten. Het wijkcentrum, de sporthal en het zwembad zijn deels verbouwd en/of gerenoveerd. De dienstverlening van het loket Burgerzaken is uitgebreid. Bewoners uit Dukenburg hebben veel geïnvesteerd in hun stadsdeel. Met Dromen over Dukenburg hebben ze de bewonerskracht van Dukenburg laten zien en deze kreeg een extra boost met het 50-jarig bestaan van Dukenburg dat tientallen (nieuwe) activiteiten en evenementen opleverde.

Ondanks alle inzet is er ook aanleiding tot zorg. Veel Dukenburgers wonen met er veel plezier, maar bij niet-Dukenburgers staat het stadsdeel vooral bekend als aandachtsgebied met veel kwetsbare bewoners en heeft het een negatief imago. De zorgen en het slechte imago wordt, zeker voor een aantal wijken van Dukenburg, ook gestaafd door cijfers. Zonder ingrijpen zal de negatieve trend in een aantal wijken naar verwachting doorzetten, waarmee het verschil tussen Dukenburg en de rest van Nijmegen alleen maar toeneemt.

2 Juridische aspecten

Dit voorstel heeft geen juridische aspecten.

3 Doelstelling

Doel van dit voorstel is om de toekomstverkenning Dukenburg vast te stellen, en vervolgens als input te gebruiken in een vervolgtraject. Daarnaast willen wij de gemeenteraad actief informeren over de toekomstverkenning.

4 Argumenten

Wij werken al langer aan een toekomstverkenning voor Dukenburg, daarbij hebben we samengewerkt met zowel bewoners als professionals in de wijk. De resultaten van de verkenning willen wij graag delen met deze partijen (beslispunt 1). Om de negatieve trend in (een deel van) Dukenburg te doorbreken is een vervolgaanpak urgent, dit wordt ook duidelijk gemaakt in de raadsbrief. Invulling van die vervolgaanpak is aan een nieuw bestuur. De toekomstverkenning helpt daarbij omdat de opgehaalde informatie input levert voor toekomstige keuzes, een uitvoeringsprogramma en een omgevingsplan (beslispunt 2). In januari hebben we de gemeenteraad middels een brief geïnformeerd over het proces. Nu de toekomstverkenning Dukenburg gereed is willen wij het resultaat delen met de gemeenteraad (beslispunt 3).

5 Financiën

Dit voorstel heeft geen directe financiële consequenties. Uit de verkenning komt wel naar voren er behoefte is aan een aanjaagbudget van enkele miljoenen voor de komende twee jaar. Het is aan een nieuw bestuur om daar een keuze in te maken. Toekomstige keuzes die financiële implicaties hebben leggen wij via separate voorstellen voor.

6 Participatie en Communicatie

In 2016 zijn we met inzet van expertise van de Radboud Universiteit, gestart met een grondige analyse van de staat van Dukenburg en de kansen voor dit stadsdeel. Vervolgens zijn een drietal workshops georganiseerd voor professionals in de wijk en experts uit onze organisatie.

Dit heeft eind 2017 geleid tot een concept verkenning met een zestal thema's. Deze is tijdens een volgende workshop voorgelegd aan professionals en vervolgens besproken met een groep actieve burgers uit Dukenburg. 30 januari jongstleden is de gemeenteraad middels een brief geïnformeerd over het proces rond de toekomstverkenning Dukenburg. Op 7 februari heeft een bewonersavond plaatsgevonden om bewoners te informeren over de verkenning en aanvullende reacties op te halen. De inbreng van partijen is terug te vinden in de verkenning. Betrokken partijen worden over de uitkomsten van de toekomstverkenning geïnformeerd.

7 Uitvoering en evaluatie

Uitvoering van dit voorstel vindt plaats door verzending van de raadsbrief. Verder is de verkenning input voor toekomstige keuzes in Dukenburg, voor een uitvoeringsprogramma en voor een nieuw omgevingsplan. De eigenheid van wijken is een belangrijke constatering in de toekomstverkenning en een uitgangspunt voor het vervolgtraject.

8 Risico's

De toekomstverkenning laat zien dat er in Dukenburg een urgente opgave ligt. Het maken van toekomstige keuzes over het oppakken en uitwerken van die opgave in een vervolgtraject is aan een nieuw bestuur.

Bijlage(n):

1. Van dromen naar daden: Toekomstverkenning naar kansen en keuzes voor Dukenburg
2. Raadsbrief toekomstverkenning Dukenburg

Nijmegen

Aan de Gemeenteraad van Nijmegen

Datum 20 maart 2018
Betreft Toekomstverkenning Dukenburg

Geachte leden van de raad,

Op 30 januari jongstleden hebben wij u middels een raadsbrief (kenmerk: 18.0000641) geïnformeerd over het proces voor de totstandkoming van een toekomstverkenning Dukenburg. Hierin kondigden wij u aan dat we op het punt stonden een toekomstverkenning naar buiten te brengen. Bijgaand vindt u deze verkenning.

Negatieve trend

Dukenburg krimpt en vergrijsst. Het inwonertal is sinds 2000 met 7% gedaald, terwijl het inwonertal van heel Nijmegen sinds die tijd juist met 15% is toegenomen. Daarnaast wonen er in Dukenburg relatief veel ouderen en weinig jongeren tussen de 15 en 29 jaar. Nu al is bijna een kwart van de Dukenburgers 65 jaar of ouder, en het aandeel ouderen neemt nog verder toe. Door de krimp en vergrijzing komen voorzieningen zoals winkels en sportverenigingen onder druk te staan.

In de recent verschenen stads- en wijkmonitor valt een aantal Dukenburgse wijken negatief op. Vier van de zeven wijken in Dukenburg (Zwanenveld, Meijhorst, Tolhuis en Aldenhof) scoren onder het stedelijk gemiddelde. In totaal scoren er zes wijken in Nijmegen ondergemiddeld, Dukenburg is dus ruim vertegenwoordigd in deze categorie. Voor Zwanenveld, Meijhorst en Tolhuis signaleert de stads- en wijkmonitor bovendien een negatieve ontwikkelrichting.

De zorgen komen niet alleen uit statistieken. Het sociaal wijkteam Dukenburg constateert veel problemen op het gebied van armoede, gezondheid, eenzaamheid en laaggeletterdheid. Ook zijn er zorgen om leegstaande bedrijfspanden, braakliggende terreinen en een verouderde woningvoorraad.

Verkenning en vervolg

De afgelopen periode is gewerkt aan een toekomstverkenning voor Dukenburg. Door verschillende partijen (gemeente, werkers en bewoners) is aangegeven waar zorgen zijn, maar vooral waar kansen liggen om de negatieve trend te doorbreken. Als afronding van dit proces heeft begin februari een bewonersavond plaatsgevonden. Veel bewoners hebben deze avond bezocht, waarbij goede ideeën en zorgen over Dukenburg zijn gedeeld. De inbreng van alle partijen vindt u terug in bijgaande verkenning.

Postadres

Gemeente Nijmegen
R010
Postbus 9105
6500 HG Nijmegen

Bezoekadres

Korte Nieuwstraat 6
6511 PP Nijmegen

T 14 024
nijmegen.nl

Contactpersoon

██████████
██████████@nijmegen.nl
T ██████████

Ons kenmerk

18.0001803

Bijlage(n)

Bijgevoegd:
Toekomstverkenning

De toekomstverkenning richt zich op keuzes en kansen voor Dukenburg vanuit een positieve invalshoek. Voor 6 thema's wordt aangegeven waar kansen voor de toekomst liggen en welke randvoorwaarden er voor een vervolg nodig zijn. Het gaat om de thema's duurzaam wonen, ontmoeten en zorg, werk, opleiding en onderwijs, de wijkeconomie, duurzame leefomgeving en levendigheid. De eigenheid van wijken is een belangrijke constatering in de verkenning en daarmee een uitgangspunt voor een vervolgtraject.

Zonder ingrijpen zal de negatieve trend in een aantal wijken naar verwachting doorzetten, waarmee het verschil tussen Dukenburg en de rest van Nijmegen alleen maar toeneemt. Ons college ziet de urgentie van een vervolgaanpak in Dukenburg. Gezien de grootte van opgaven en ontwikkelingen constateren partijen dat van een vrijblijvend vervolg geen sprake kan zijn en dat inzet van financiële middelen nodig is voor invulling van de opgaven. Een aanjaagbudget van enkele miljoenen voor de komende twee jaar wordt noodzakelijk geacht om invulling te kunnen geven aan de opgaven. We zullen we deze aanpak verder uitwerken en gebruiken we de toekomstverkenning als input voor toekomstige, noodzakelijke keuzes.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders van Nijmegen

drs. H.M.F. Bruls
burgemeester

mr. drs. A.H. van Hout
gemeentesecretaris

Bijlage:

Van dromen naar daden: Toekomstverkenning naar kansen en keuzes voor Dukenburg

Van dromen naar daden

Toekomstverkenning naar kansen en keuzes voor Dukenburg

DROMEN OVER
DUKENBURG

★ SAMEN AAN HET ROER

Nijmegen

Samenvatting

In 2016 vierde stadsdeel Dukenburg haar 50e verjaardag. Een moment om te vieren en terug te kijken, maar vooral ook om vooruit te kijken. 50 jaar geleden wilden mensen maar al te graag wonen in dit ruim opgezette, groene stadsdeel met veel openbare voorzieningen.

Dukenburgers hebben een positief beeld over hun woonomgeving en willen graag in Dukenburg blijven wonen. Bij niet-Dukenburgers staat het stadsdeel echter vooral bekend als een aandachtsgebied met een negatief imago. Het slechte imago wordt, zeker voor een aantal wijken van Dukenburg, ook gestaafd door cijfers. Dukenburg is een stadsdeel dat te maken heeft met krimp en vergrijzing.

Een toenemende sociale tweedeling en achterstand ten opzichte van de rest van Nijmegen is een reëel scenario voor (delen van) Dukenburg. Dat is een scenario dat voorkomen moet worden, daarom is verkend wat de komende 20 jaar de belangrijke thema's zijn en welke mogelijkheden en kansen er zijn voor toekomstbestendig Dukenburg.

Deze verkenning dient als oplading voor een nieuwe coalitieperiode is input voor toekomstige keuzes in Dukenburg, voor een uitvoeringsprogramma en voor een nieuw omgevingsplan.

De thema's en mogelijkheden zijn hier samengevat.

1. Duurzaam wonen: prettig wonen voor jong en oud

- Geschiktheid van de bestaande woningvoorraad voor ouderen
- Meer verscheidenheid aan woningen: vernieuwende concepten trekken nieuwe doelgroepen naar Dukenburg.
- De woningvoorraad biedt kansen voor meer energieneutrale en/of gasloze woningen in Dukenburg. De financiering is een knelpunt.

Input stakeholders en bewoners

- Er zijn veel ouderen en weinig (opgroeïende) jongeren: speel in op de vergrijzing en probeer jongeren en andere doelgroepen naar Dukenburg te krijgen.
- De behoefte aan goedkope huurwoningen is er, daardoor weinig leegstand. Helaas wel een groot verloop onder bewoners, wat een negatief effect heeft op de sociale cohesie.
- Bewoners zijn geïnteresseerd in mogelijkheden om duurzame energie op te wekken, maar blijken niet altijd op de hoogte van bestaande regelingen.
- Focus bij de uitvoering eerst op één plek of gebied, probeer niet alles tegelijkertijd op te pakken.

2. Ontmoeten en zorg: ontmoetingsplekken in alle wijken

- Zowel ouderen als jongeren hebben behoefte aan basisvoorzieningen in de buurt om zo beter te kunnen (blijven) meedoen of aan te sluiten.
- Met name ouderen kunnen zo langer zelfstandig blijven wonen op hogere leeftijd;
- kleinschaligheid past bij de wijk en bevordert ontmoeten, werken, gezondheid en de levendigheid.

Input stakeholders en bewoners

- Heb aandacht voor sociale problematiek en investeer op dat gebied.
- Er is voldoende fysieke ruimte voor ontmoeten. Kijk naar wat er al is in wijken en waar bestaande gebouwen en voorzieningen breder ingezet kunnen worden.
- Denk aan de mobiliteit van bewoners in Dukenburg, kunnen zij de voorzieningen ook bereiken, en hoe is dat te verbeteren?
- Eetgelegenheid en voorzieningen zijn belangrijk voor ontmoeting en de sociale infrastructuur van Dukenburg.

- Maak gebruik van de mogelijkheden die nieuwe technieken bieden.

3. **Werk, opleiding en onderwijs: ondernemen, werken en leren voor jong en oud**

- Opleiding en werk moeten toegankelijk zijn voor Dukenburgers, maar hoeft niet in Dukenburg zelf te zijn.
- Dukenburgers worden ondersteund bij re-integratie op de arbeidsmarkt

Input stakeholders en bewoners

- Een project als Hatert Werkt zou ook kunnen in Dukenburg. Bereid mensen bij re-integratie en opleiding voor op de werkgelegenheid van de toekomst, zoals in de (duurzame) techniek.
- Scholen zijn kanslocaties voor de wijken, met name in relatie tot ontmoeten en levendigheid. Stimuleer een brede functie van scholen en de verbinding tussen jong en oud.
- Scholen zien veel leerlingen die in hun ontwikkeling achterlopen en met een moeilijk thuissituatie. Dit benadrukt het belang van samenwerking en ondersteuning op sociaal gebied. Een gedifferentieerd woningaanbod is ook een kans voor de basisscholen.

4. **De wijkeconomie: ruimte aan nieuwe initiatieven; kansen voor ondernemers**

- Dukenburg biedt plaats aan ondernemers
- Ruimte geven aan experimenten en initiatieven
- De wijkeconomie zorgt voor levendigheid en vernieuwing

Input stakeholders en bewoners

- Combineer winkels in de buurt met andere voorzieningen, zodat het ontmoetingsplekken worden en de aantrekkingskracht wordt vergroot.
- Stimuleer lokale ondernemers en biedt ruimte aan ondernemerschap middels Tijdelijk Anders Gebruik of het combineren van wonen en werken.

- Er wordt veel gevraagd om meer horeca in de wijk, t.b.v. levendigheid.
- Zoek de balans bij de ontwikkeling van de wijkeconomie: Ga voor de juiste schaalgrootte en houdt er rekening mee dat functies of voorzieningen die het wijkniveau overstijgen concurreren met bestaande voorzieningen.

5. **Duurzame leefomgeving: van een groen karakter naar een gezonde leefomgeving met belevingswaarde**

- Dukenburg is erg groen, die kracht bouwen we verder uit.
- We beheren groene kapitaal zorgvuldig en het liefst samen. Het is aantrekkelijk om in de openbare ruimte te bewegen, sporten en spelen.
- De wegen passen bij hun functie en gebruik. Het zijn verbindingen geen barrières.
- Als we in de wijk aan de slag gaan, zorgen we dat ook het water-, riolerings en energiesysteem op de toekomst worden voorbereid.

Input stakeholders en bewoners

- Het groen in Dukenburg wordt gewaardeerd, maar de beleving en gebruikswaarde voor bewoners kan worden verbeterd.
- De gebruikswaarde en beleving van de leefomgeving is voor bewoners is vooral gerelateerd aan hun directe woonomgeving.
- De (grote) wegen zijn een barrière, maar het is niet eenduidig of dat een probleem is. Bewoners benoemen de wegen beperkt als barrière.
- Een duurzame leefomgeving is ook een omgeving die geschikt voor ouderen. De huidige kwaliteit van fiets- en wandelpaden schiet tekort voor ouderen.

6. **Levendigheid: meer plezier en vertier**

- In Dukenburg is er op werkdagen maar ook in het weekend weinig te doen.
- Park Staddijk biedt kansen voor meer recreatie en evenementen in Dukenburg.

- Meer plezier en vertier zorgt voor levendigheid en recreatiemogelijkheden voor Dukenburgers én de rest van de stad.
- Levendigheid hangt nauw samen met een succesvolle aanpak van de overige thema's, zoals ondernemen, wonen en ontmoeten.

Input stakeholders en bewoners

- Het benutten van kansen bij de overige thema's heeft naar verwachting een positief effect op de levendigheid in Dukenburg.
- Brede scholen, horeca, het gebruiken van groen zijn allen ook genoemd in het kader van het vergroten van de levendigheid in Dukenburg.
- Tijdelijk anders gebruik van gebouwen kans om de levendigheid te vergroten en de leegstand/verloedering tegen te gaan.

Vervolg

Voor het vervolg van dit traject zijn er een aantal randvoorwaarden benoemd. Allereerst dat de gemeente nu het voortouw moet nemen bij een aanpak voor Dukenburg. Ten tweede is daarvoor een keuze nodig om Dukenburg prioriteit te geven om te gaan voor een toekomstbestendig Dukenburg. Daarbij komt een investering kijken van enkele miljoenen. Er zijn goede ideeën en kansen naar voren gekomen tijdens de verkenning. Dat vraagt in een vervolgtraject om een aantal keuzes, omdat de kansen niet altijd met elkaar, of met bestaand beleid, verenigbaar zijn. Gezien de verschillen binnen Dukenburg moet een uitvoeringsprogramma vooral gericht zijn op de afzonderlijke wijken, en minder op Dukenburg als stadsdeel.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
H1 Inleiding	5
Aanleiding	5
Totstandkoming.....	8
H2 Thema's	10
Duurzaam wonen	10
Ontmoeten en zorg	12
Werk, opleiding en onderwijs	13
De wijkeconomie.....	14
Duurzame leefomgeving.....	15
Levendigheid	16
H3 Randvoorwaarden	18
De gemeente voorop.....	18
Prioriteit voor Dukenburg.....	18
Financiën	18
Kansen en keuzes	19
H4 Reacties uit Dukenburg	21
Bijeenkomst stakeholders	21
Bewonersavond	23
De reacties samengevat	24
H5 Conclusie	26

H1 Inleiding

Aanleiding

In 2016 vierde stadsdeel Dukenburg haar 50e verjaardag. Een moment om te vieren en terug te kijken, maar vooral ook om vooruit te kijken. 50 jaar geleden wilden mensen maar al te graag wonen in dit ruim opgezette, groene stadsdeel met veel openbare voorzieningen.

Het werkbezoek van het college aan dit stadsdeel op 5 april 2016 en het 50-jarig bestaan van Dukenburg in 2016, vormen de directe aanleiding voor het initiatief om een toekomstverkenning op te stellen. Bij beide gelegenheden is teruggeblikt en vooruitgekeken, waarbij de vraag was waar Dukenburg nu staat als stadsdeel, hoe Dukenburg er over 20 jaar voor zou moeten staan, welke ontwikkelingen daarvoor nodig zijn, en welke partijen daarin aan zet zouden moeten zijn.

De afgelopen tijd is er veel tot stand gebracht in Dukenburg. Er zijn onder meer drie nieuwe woon-zorgcomplexen gebouwd, een gezondheidscentrum en een basisschool (Zwanenveld). Corporaties hebben grootschalig groot onderhoud uitgevoerd op vele complexen en buurten. Het wijkcentrum, de sporthal en het zwembad zijn deels verbouwd en/of gerenoveerd. De dienstverlening van het loket Burgerzaken is uitgebreid. Bewoners uit Dukenburg hebben veel geïnvesteerd in hun stadsdeel. Met Dromen over Dukenburg hebben ze de bewonerskracht van Dukenburg laten zien en deze kreeg een extra boost met het 50-jarig bestaan van Dukenburg dat tientallen (nieuwe) activiteiten en evenementen opleverde. Deze verkenning en een verdere programmatische aanpak voor Dukenburg moeten dan ook gezien worden als een logische vervolgstap op de initiatieven van de afgelopen periode.

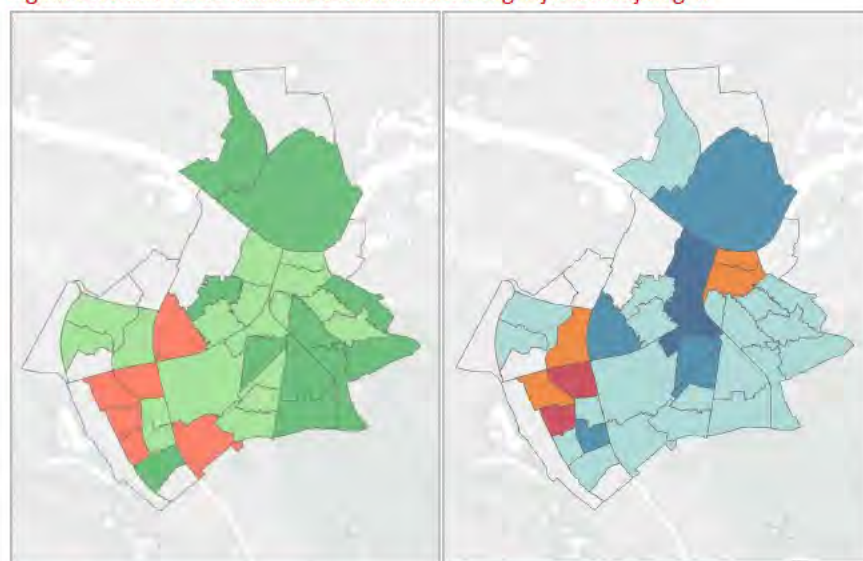
Ondanks alle inzet is er ook aanleiding tot zorg. Dukenburgers wonen met er veel plezier, maar bij niet-Dukenburgers staat het stadsdeel vooral bekend als aandachtsgebied met veel kwetsbare bewoners en heeft het een negatief imago.

Figuur 1: Kaart van Dukenburg met de wijken en hoofdwegen

Het slechte imago wordt, zeker voor een aantal wijken van Dukenburg, ook gestaafd door cijfers. De Stads- en wijkmonitor van 2018 laat zien dat maar liefst vier van de zes slechtst scorende wijken van Nijmegen in Dukenburg liggen (zie Figuur 2). Bovendien laat de monitor een negatieve ontwikkelrichting zien voor drie van deze wijken: Meijhorst, Zwanenveld en Tolhuis. De andere slecht scorende wijk is Aldenhof, de ontwikkeling van deze wijk is stabiel. Zonder ingrijpen zullen deze wijken (als enigen wijken in Nijmegen) sterk onder gemiddeld gaan scoren. Vergrijzing, armoede, kwetsbare bewoners, veiligheid, verouderd vastgoed en voorzieningen die verdwijnen zijn een aantal van de problemen en ontwikkelingen waar Dukenburg mee te maken heeft.

Figuur 2: Woon- en leefklimaat & ontwikkelrichting wijken in Nijmegen

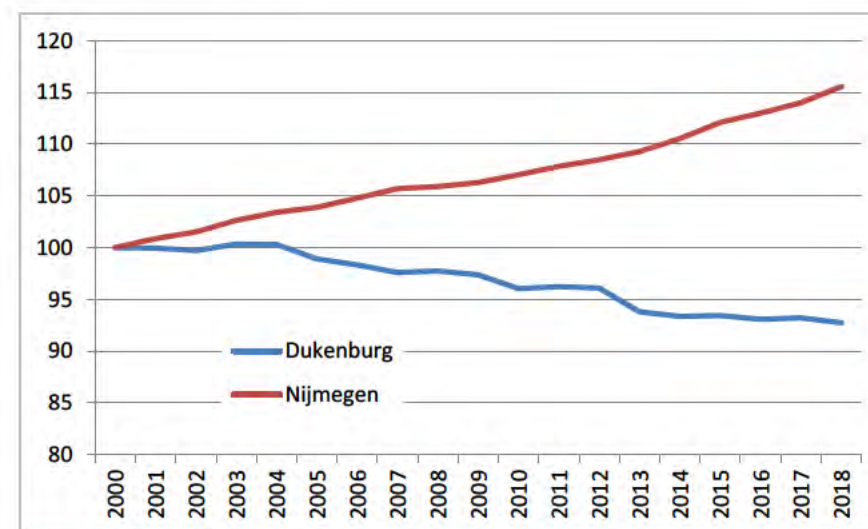
Woon- en leefklimaat (wijkmonitor 2018)

Oranje= ondergemiddeld
Lichtgroen= gemiddeld
Groen= bovengemiddeld

Ontwikkelrichting (wijkmonitor 2018)

Rood = overwegend negatief
Oranje = overwegend neutraal tot negatief
Lichtblauw = stabiel
Blauw = overwegend neutraal tot positief
Donkerblauw = overwegend positief

De demografische ontwikkeling van Dukenburg wijkt af van het stedelijk gemiddelde in Nijmegen. Dukenburg heeft te maken met krimp en vergrijzing, een ontwikkeling die de komende jaren doorzet. Dat heeft gevolgen voor inwoners, bijvoorbeeld omdat er onvoldoende mensen zijn die de winkels bezoeken of lid zijn van een sportvereniging.

Figuur 3: Ontwikkeling aantal inwoners Dukenburg & Nijmegen (2000=100), bron: BRP

Het inwonertal van Dukenburg is sinds 2000 met 7% gedaald, terwijl het inwonertal van heel Nijmegen in diezelfde periode met 15% is toegenomen (zie Figuur 3). Daarnaast wonen er relatief veel ouderen, en weinig jongeren tussen de 15-29 jaar in Dukenburg. Nu al is iets minder dan een kwart van de Dukenburgers 65 jaar of ouder, en het aandeel ouderen zal verder toenemen. Ten opzichte van de rest van Nijmegen wonen er in Dukenburg relatief veel mensen met een niet-westerse migrantenachtergrond, namelijk 22% vergeleken met een stedelijk gemiddelde van 14%.

Een toenemende sociale tweedeling en achterstand ten opzichte van de rest van Nijmegen is een reëel scenario voor (delen van) Dukenburg. Dat is een scenario dat voorkomen moet worden, daarom is verkend wat de komende 20 jaar de belangrijke thema's en mogelijkheden zijn voor een goede toekomst van Dukenburg. Dukenburg verdient een mooie toekomst en aansluiting bij de rest van de stad.

Deze verkenning beschrijft de belangrijkste thema's in Dukenburg, zoals die vanaf 2016 bij de gemeente, in workshops met stakeholders en in gesprekken met bewoners zijn opgehaald en verkend. Eerst wordt het voortraject toegelicht, waarna de thema's aan bod komen. Vervolgens wordt ingegaan op de randvoorwaarden en keuzes die naar voren komen. Hoofdstuk 4 beschrijft de opmerkingen en aanvullingen van stakeholders en bewoners op de thema's. In hoofdstuk 5 staat de conclusie. De verkenning dient als oplading voor een nieuwe coalitieperiode en is input voor toekomstige keuzes in Dukenburg, voor een uitvoeringsprogramma en voor een nieuw omgevingsplan.

Totstandkoming

Deze toekomstverkenning van Dukenburg moet gezien worden als een volgende stap in een langer traject in Dukenburg. Dromen voor Dukenburg, waarbij bewoners veel initiatieven hebben opgezet, is aan deze verkenning vooraf is gegaan. Met de toekomstverkenning worden signalen uit Dukenburg en de Stads- en wijkmonitor opgepakt door te verkennen wat belangrijk is voor een toekomstbestendig Dukenburg. Waar de Stads- en wijkmonitor vooral de huidige situatie beschrijft, is deze verkenning is gericht op de thema's voor de toekomst van Dukenburg. Hier volgt een korte toelichting over de totstandkoming en doelstelling van de toekomstverkenning voor Dukenburg.

Group model building

In 2016 is Dukenburg ambtelijk verkend met behulp van de Group Model Building methode van de Radboud Universiteit. Dit is een methode om inzichtelijk te maken wat de belangrijke kenmerken zijn in Dukenburg, en hoe deze elkaar wederzijds beïnvloeden. Daarmee is duidelijk geworden waar je zou kunnen ingrijpen om een positieve ontwikkeling te stimuleren. In het model voor Dukenburg staan de volgende kenmerken centraal:

- *Armoede*
- *Imago*
- *Woning differentiatie*

Workshops

Met de uitkomsten van het Group Model Dukenburg zijn er in 2017 een drietal werkgroepen bij elkaar gebracht voor een workshop. In de workshops werd één van onderstaande onderwerpen nader besproken door ambtenaren en stakeholders. Deze stakeholders zijn o.a. woningcorporaties en maatschappelijke instellingen, maar ook met vastgoedeigenaren en ondernemers.

- *Dukenburg Gezond en Sociaal*
- *Dukenburg Aantrekkelijk Wonen en Werken*

- *Dukenburg Duurzaam en Klimaatbestendig*

De resultaten van de eerste workshops zijn gebruikt voor de keuze en inhoud van de zes thema's uit deze verkenning bestaat. Begin 2018 is een tweede bijeenkomst georganiseerd voor de deelnemers van de eerdere workshops. Tijdens deze bijeenkomst zijn de resultaten van de verkenning teruggelegd aan de stakeholders om te verifiëren of deze herkend werden en of er nog onderwerpen werden gemist. De reacties komen in hoofdstuk 4 aan bod.

Bewonersavond

In februari 2018 is er een bewonersavond georganiseerd in Dukenburg. Tijdens deze goedbezochte avond zijn de zes thema's, zoals die in de voorlopige verkenning naar voren zijn gekomen, met de bewoners gedeeld. Bewoners hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt om per thema te reageren, met goede ideeën en zorgen hebben zij bijgedragen aan de verkenning. De belangrijkste aanvullingen en aandachtspunten van de inwoners zijn opgenomen in dit document, deze komen in hoofdstuk 4 aan bod.

Pilot Omgevingsplan

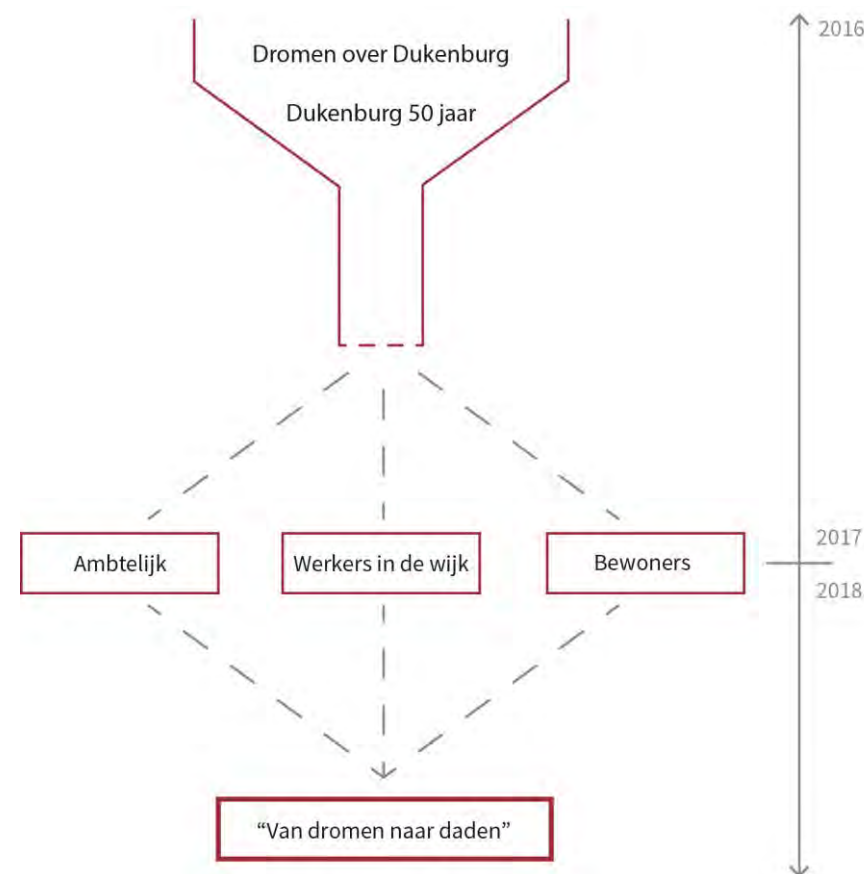
Het huidige bestemmingsplan van Dukenburg is aan actualisatie toe. Dat biedt een uitgelezen mogelijkheid om de toekomstambities voor Dukenburg te combineren met een nieuw omgevingsplan (nieuwe naam voor een bestemmingsplan in de toekomstige Omgevingswet).

Om in het omgevingsplan Dukenburg breder te mogen kijken dan ruimtelijke aspecten is een pilotstatus aangevraagd bij het Rijk. Met de pilotstatus kan de gemeente in Dukenburg leren en experimenteren met de nieuwe Omgevingswet. Waarmee o.a. sociale aspecten mogen worden meegenomen in de afweging van het ruimtelijk plan. Dat versterkt de behoefte aan een brede verkenning van thema's in Dukenburg, zodat deze kunnen dienen als bouwstenen voor het omgevingsplan Dukenburg.

Doelstelling

Het doel van deze verkenning voor Dukenburg is als volgt:

- Het samenbrengen van opgehaalde informatie uit group model building, ambtelijke gesprekken, workshops met stakeholders en reacties van bewoners in een aantal thema's die belangrijk zijn voor de toekomst van Dukenburg.
- Door middel van deze verkenning inzichtelijk maken wat de belangrijkste thema's zijn voor een toekomstbestendig Dukenburg welke keuzes samenhangen met die thema's. Verder een (globale) inschatting maken van de mogelijke kosten die daarbij horen.
- Met de thema's input bieden voor toekomstige keuzes in Dukenburg, voor een uitvoeringsprogramma en voor het omgevingsplan Dukenburg.

Figuur 4: De totstandkoming van de toekomstverkenning Dukenburg schematisch weergegeven

H2 Thema's

De afgelopen tijd is aan verschillende partijen en bewoners gevraagd hun onderwerpen en ideeën voor de toekomst van Dukenburg te delen. Met veel enthousiasme is hieraan meegewerkt.

Vanzelfsprekend zijn in de gesprekken veel verschillende onderwerpen aan bod gekomen, deze zijn teruggebracht tot een zestal hoofdthema's: Duurzaam wonen, Ontmoeten en zorg, Werk, Opleiding en onderwijs, Wijkeconomie, Duurzame leefomgeving en Levendigheid. Deze thema's worden in dit hoofdstuk verkend.

In de gesprekken is duidelijk geworden dat er drie constatering die elk van de thema's een rol spelen:

Drie algemene constatering:

- 1** Dukenburg kent een verscheidenheid aan wijken, ieder met eigen kenmerken
- 2** De thema's beïnvloeden elkaar en kunnen niet los van elkaar worden gezien
- 3** Het imago van Dukenburg wordt niet als los thema behandeld, maar is wel van belang voor Dukenburg en bij de zes thema's

1 De eigenheid van wijken

Dukenburg is een stadsdeel met zo'n 22.000 inwoners, verdeeld over zeven wijken. Hoewel de verkenning gaat over Dukenburg als geheel is het belangrijk om de verschillen tussen wijken in Dukenburg te onderkennen. Elke wijk heeft zijn eigen sfeer, bevolkingssamenstelling, kansen en problemen. Dat is verklaarbaar gezien de sociaaleconomische verschillen tussen de wijken. De negatieve trend in een aantal Dukenburgse wijken bevestigt dit beeld. Goede initiatieven, oplossingen of geconstateerde problemen die in de verkenning worden beschreven zijn daardoor niet in dezelfde mate van toepassing, bruikbaar of urgent voor elke wijk. Dat is een belangrijke constatering in deze verkenning, en uitgangspunt voor het vervolgtraject.

2 Integraal

Een aanpak voor Dukenburg vraagt om brede een benadering. Passende woningen voor ouderen hebben bijvoorbeeld weinig meerwaarde wanneer er geen goede ondersteuning en zorg in de buurt is. Of wanneer voorzieningen slecht bereikbaar zijn vanwege de inrichting van de openbare ruimte.

Dit voorbeeld laat zien dat een effectieve aanpak vereist dat rekening wordt gehouden de onderlinge samenhang tussen thema's. De group model building en gesprekken geven inzicht in de beïnvloeding en samenhang tussen thema's.

3 Imago

Imago is een belangrijk elementen voor een toekomstbestendig Dukenburg, en is tijdens de bijeenkomsten veel genoemd. Het negatieve imago dat Dukenburg heeft bij mensen van buiten Dukenburg is hardnekkig en beïnvloedt de woningmarkt en bereidheid om zich in Dukenburg te vestigen. Het imago verschilt wel per wijk. Dit slechte imago staat in contrast tot hoe veel Dukenburgers naar hun omgeving kijken, zij zijn vaak trots op hun wijk.

Het imago van Dukenburg is niet als een van de zes thema's opgenomen in deze verkenning, maar speelt wel een belangrijke rol voor een toekomstig Dukenburg. Het is niet als los thema opgenomen omdat het imago, en het verbeteren daarvan, vooral afhangt van het succes op de zes thema's.

Duurzaam wonen

In Dukenburg is het prettig wonen voor jong en oud. Vernieuwende woonconcepten trekken nieuwe bewoners naar Dukenburg.

In een woongebied als Dukenburg is wonen natuurlijk een van de thema's die sterk naar voren komt in de gesprekken. Krimp en vergrijzing zijn twee belangrijke ontwikkelingen in het stadsdeel die van invloed zijn op het wonen in Dukenburg. De

bestaande woningvoorraad in Dukenburg moet voldoen aan de veranderende wensen en eisen zodat mensen ook in de toekomst prettig wonen in Dukenburg.

Vergrijzing

Voor veel van de huidige Dukenburgers is de geschiktheid en beschikbaarheid van woningen een belangrijk onderwerp. Dukenburg is een vergrijzend stadsdeel met relatief veel ouderen. Om deze inwoners op een goede manier oud te laten worden in hun vertrouwde omgeving moet hun woning daartoe geschikt zijn, of geschikt te maken. Of er dienen (betaalbare) aangepaste woningen beschikbaar zijn in de buurt. Naast de beschikbaarheid van woningen zou de doorstroming niet belemmerd moeten worden door ongunstige financiële gevolgen, zoals een (veel) hogere huur.

Ouderen hebben specifieke woonwensen en -eisen, maar de voorwaarden om in Dukenburg oud te kunnen worden zijn niet beperkt tot een passende woning. Een voorwaarde is dat een passend woningaanbod gepaard gaat met een leefomgeving die toegankelijk is voor ouderen, en de aanwezigheid (bereikbaarheid) van voorzieningen op het gebied van ondersteuning, zorg, ontmoeten en boodschappen. Er is een sterke relatie tussen wonen, de leefomgeving en voorzieningen. Deze thema's komen verder in dit hoofdstuk aan bod.

Nieuwe bewoners

Een veel gestelde vraag tijdens de verkenning was of, en hoe, Dukenburg aantrekkelijker moet worden voor nieuwe bewoners (van buiten het stadsdeel)? Deze vraag komt o.a. voort uit het group model Dukenburg, die laat zien dat woningdifferentiatie kan helpen om de positieve ontwikkeling van Dukenburg te stimuleren. Dukenburg vergrijst en krimpt, om voorzieningen voor Dukenburg te behouden is instroom van nieuwe bewoners nodig, zodat voldoende mensen gebruik blijven maken van voorzieningen als winkels, scholen en verenigingen. Instroom van nieuwe bewoners is daarmee ook belangrijk voor de huidige bewoners, die gebruik willen blijven maken van de bestaande voorzieningen.

Het antwoord op de stelling was eensgezind, namelijk dat het aantrekken van nieuwe bewoners Dukenburg goed zou doen. Vooral wanneer groepen met een hoge sociaaleconomische status (hoger inkomen en opleidingsniveau) verleid kunnen worden om zich in Dukenburg te vestigen. De vestiging van jonge en creatieve mensen kan Dukenburg aantrekkelijk maken voor deze groep, doordat zij het imago en levendigheid positief beïnvloeden.

De woningvoorraad in Dukenburg bestaat voor bijna de helft uit sociale huurwoningen. Dat feit, gecombineerd met de levensfase van de wijk, heeft geresulteerd in een eenzijdige bevolkingssamenstelling. Dat leidt vervolgens tot een negatief imago en lage aantrekkelijkheid van Dukenburg. Hier is beperkt sprake van een ongedeelde stad. Een grotere verscheidenheid aan beschikbare woningen kan helpen om andere doelgroepen aan te trekken en het imago te verbeteren. Ook geschikte woningen voor ouderen kunnen de doorstroming in de wijken bevorderen, waardoor meer nieuw bewoners een kans krijgen.

Tegelijkertijd is er het besef dat het niet gemakkelijk zal zijn deze nieuwe Dukenburgers aan te trekken. De bouw van 'gewone' nieuwbouw woningen zal niet afdoende zijn. De situatie in Dukenburg vraagt juist om een andere aanpak, met bijzondere woonconcept die elders in de stad niet of nauwelijks bestaan. Eco-woningen, plant je vlag, kluswoningen, community-art, wonen en werken zijn hierbij als voorbeeld genoemd. Dergelijke concepten zijn een kans om Dukenburg op de kaart te zetten en onderscheidend te zijn ten opzichte van bestaand woningaanbod in de stad. Samen met het groen en de ligging dichtbij ontsluitingswegen maakt dit het aantrekkelijk voor mensen om ook in Dukenburg te kijken voor een woning.

De voorkeur voor een bijzonder concept heeft ook een relatie met de doelgroep die Dukenburg een impuls kan geven: jong, ondernemend en creatief. Bijzondere woonconcepten trekken niet alleen nieuwe bewoners aan, maar geven tegelijkertijd een positieve impuls aan thema's als de wijk economie, ontmoeten en levendigheid.

Verduurzamen woningvoorraad

De energietransitie is een belangrijke opgave voor Nijmegen, en dus ook voor Dukenburg. Het belang van energiemaatregelen voor de woningvoorraad wordt onderschreven in de gesprekken. Een voordeel van Dukenburg is dat een groot deel van de woningvoorraad in bezit is van woningcorporaties. Dat biedt kansen voor grootschaligere projecten en investeringen. Woningcorporaties laten dit al zien in Dukenburg. Bij diverse projecten in Dukenburg worden woningen gemoderniseerd en energiezuinig gemaakt. Doordat de energiekosten voor huurders afnemen zijn energiezuinige woningen ook voordelig voor een grote groep mensen die rond moeten komen van een laag inkomen.

Figuur 5: Project van Portaal voor 132 energieneutrale woningen in de wijk Meijhorst (afbeelding Portaal)

Uit de verkenning blijkt aan de ene kant een sterke wens om van Dukenburg het eerste energieneutrale stadsdeel van Nijmegen te maken. Aan de andere kant wordt vastgesteld dat dit onder de huidige omstandigheden eigenlijk financieel

onhaalbaar is en dat het een grote opgave is om de particuliere woningvoorraad mee te nemen in deze opgave. Mogelijkheden voor een CO2-neutrale sociale huurwoningvoorraad worden samen met de woningcorporaties verkend, waarbij keuzes gemaakt moeten worden in de warmteoplossing. Er zijn hier kansen voor een warmtenet. Er zijn grote bedragen gemoeid met de verduurzamingsopgave, en alleen met meer financiële steun en/of maatregelen vanuit het Rijk kan die uitgevoerd worden.

Ontmoeten en zorg

In Dukenburg zijn er ontmoetingsplekken in alle wijken; die kleinschaligheid past bij de wijk en bevordert ontmoeten, werken, gezondheid en de levendigheid.

Niet alleen de fysieke leefomgeving, maar ook de sociale infrastructuur is van groot belang voor een toekomstbestendig Dukenburg. Juist in de sociaal economisch zwakkere delen van Dukenburg, waar factoren als vergrijzing, armoede en eenzaamheid een grote rol spelen.

In Dukenburg is een sociale investering nodig om mensen hulp en ondersteuning te bieden. Zodat mensen in staat worden gesteld om regie te voeren over hun eigen leven, om zelfstandig te zijn, mee te doen in de samenleving en gezond te leven. Denk daarbij aan armoedebestrijding, gezondheidszorg, opleiding, integratie en het tegengaan van eenzaamheid. Dit is voor iedereen belangrijk, maar specifieke aandachtsgroepen zijn ouderen, alleenstaanden (met kinderen), mensen met een laag inkomen en jongeren/jeugd. Er gebeurt op dit vlak al veel in Dukenburg, toch worden ook beperkingen aangegeven, zoals de beperkte capaciteit bij professionals om heel Dukenburg te bedienen en de behoefte aan ontmoetingsplekken.

Tijdens de verkenning kwam de behoefte van ontmoeten, gezamenlijke activiteiten en het versterken van het sociale netwerk duidelijk naar voren. Het creëren van een ontmoetingsplek in elke wijk wordt gezien als een toegevoegde waarde. Een laagdrempelige plek waar een combinatie van voorzieningen is te vinden. Het type voorzieningen kan per wijk verschillen, omdat de behoefte niet overal hetzelfde is. Bijvoorbeeld een kleine winkel voor dagelijkse boodschappen met een ontmoet/horeca punt, waar ook elke ochtend van de week een activiteit is. Dergelijke voorzieningen zijn belangrijk voor alle leeftijden, het biedt ouderen bijvoorbeeld meer mogelijkheden om zelfstandig te blijven wonen. Daarnaast stimuleert een ontmoetingsplek de levendigheid en biedt het kansen voor ondernemers.

Een ontmoetingsplek hoeft niet per definitie gevestigd te zijn in een pand van de gemeente. Hiervoor zou ook goed de combinatie gezocht kunnen worden met initiatieven voor de wijk economie. Aanbod van leegstaand vastgoed (woningen uitgezonderd) is er voldoende in Dukenburg, waaronder veel maatschappelijk vastgoed.

Hoe invulling gegeven kan worden aan ontmoetingsplekken zal verder onderzocht moeten worden. Meer samenwerking tussen de gemeentelijke afdelingen vastgoed (VSA), maatschappelijke ontwikkeling (MO) en wijkontwikkeling zou hierbij tot interessante nieuwe vormen van wijkcentra kunnen leiden. In Dukenburg zou geëxperimenteerd kunnen worden met een nieuw type wijkcentra en een andere rol van de beheerders. Sociale onderwerpen als ontmoeten, zorg, dagprogramma etc. worden namelijk in veel van de gesprekken gekoppeld aan een fysieke plek, dat bevestigt het beeld van de sterke relatie tussen vastgoed (een plek) en sociale thema's.

Een keuze voor ontmoeten, ondersteuning, en zorg in elke wijk vraagt wel om extra middelen en menskracht, maar ook om slimme samenwerkingen. De ontmoetingsplekken leveren, als het goed is, namelijk ook winst op. In de vorm van lagere zorgkosten, betere integratie, minder eenzaamheid, en de mogelijkheid om langer thuis te wonen. Die maatschappelijke winst is in de praktijk echter moeilijk

hard of inzichtelijk te maken, mede omdat de baten en lasten niet per definitie bij eenzelfde partij terechtkomen. Een maatschappelijke kosten-baten analyse kan daarbij helpen.

Werk, opleiding en onderwijs

Dukenburgers stimuleren we bij ondernemen, werken en leren voor jong en oud.

Onderwijs en opleiding is een actueel en relevant thema in Dukenburg. In relatie tot armoede, bijstand en werkloosheid, maar ook vanwege een dalend aantal leerlingen en leegstaand vastgoed.

In Dukenburg staan veel mensen aan de kant, ze hebben een laag opleidingsniveau, onvoldoende kennis van de taal en/of andere problemen waardoor ze geen werk hebben en kampen met armoede en schulden. De concentratie van dit soort problematiek in een wijk is onwenselijk, ook in Dukenburg. Het kan leiden tot een negatieve spiraal, met toenemende overlast en een negatief imago.

De noodzaak om werkloosheid en armoede in Dukenburg, en de concentratie daarvan, tegen te gaan en prioriteit te geven wordt erkend in de gesprekken. Tegelijkertijd wordt geconstateerd dat er in Dukenburg al veel hulpverlening is om mensen te ondersteunen. Een aanpak die uitgaat van meer van hetzelfde zal weinig helpen zo is de verwachting. Daarmee is niet gezegd dat een gebiedsgerichte aanpak voor Dukenburg niet effectief kan zijn, maar de invulling ervan is cruciaal. Wil je echt iets veranderen in Dukenburg dan moeten onderliggende oorzaken worden aangepakt en het hulpaanbod goed op elkaar aansluiten.

Om Dukenburgers beter te ondersteunen bij re-integratie op de arbeidsmarkt is o.a. gesproken over een intensivering van de gebiedsgerichte aanpak vanuit WerkBedrijf. Er zijn wel korte lijnen tussen de sociale wijkteams en WerkBedrijf,

maar als regionale organisatie is WerkBedrijf niet in de eerste plaats gericht op gebiedsgerichte projecten. Daarnaast is gesproken over het recent gestarte Experiment Participatiewet. Deelnemers aan dit experiment krijgen de kans om zelf te bepalen hoe ze naar werk zoeken, en krijgen (iets) ruimere mogelijkheden om inkomsten uit werk naast een uitkering te behouden. Dit wordt als een interessant project gezien, het is een voorbeeld van een andere aanpak om werk en ondernemerschap te stimuleren. Het is een project en aanpak om goed te volgen in relatie tot uitdagingen in Dukenburg.

In Dukenburg zelf zijn werk en opleidingsmogelijkheden schaars. Daarvoor moeten bewoners naar andere delen van de stad of regio. Hoewel dit een drempel kan zijn is het algemene beeld dat het ontbreken van opleidingsmogelijkheden of werk in Dukenburg niet problematisch is. Zolang die mogelijkheden elders in de stad wel aanwezig zijn en mensen ondersteund worden om er gebruik van te maken. Een vakopleiding in Dukenburg zelf kan wel van toegevoegde waarde zijn (ook voor de levendigheid), maar een keuze daarvoor dient dan wel heel goed aan te sluiten bij inwoners en de arbeidsmarkt. Dat vraagt eerder om een duidelijke keuze voor één vakgebied dan een breed scala aan opleidingen.

Kwalitatief goed basisonderwijs is vanzelfsprekend in het belang van de toekomst van Dukenburg. Dat geeft kinderen een goede start. In Dukenburg zijn 7 basisscholen en gezien de dalende leerlingenaantallen zijn dat er teveel voor de toekomstige behoefte. Dat betekent dat er op termijn een school of scholen zullen verdwijnen, door opheffing of samenvoeging, als er geen nieuwe instroom van kinderen komt in Dukenburg. Schoolbesturen kiezen zelf hoe ze daar mee omgaan. Deze ontwikkeling heeft ook ruimtelijk-fysieke consequenties, omdat vrijwel zeker leidt tot toenemende leegstand van maatschappelijk vastgoed. Bij samenvoeging is sloop en vervangende nieuwbouw een mogelijkheid, eventueel in combinatie met andere functies. In het omgevingsplan Dukenburg kan hier rekening mee worden gehouden.

De wijkeconomie

In Dukenburg stimuleren we de wijkeconomie en geven we ruimte aan nieuwe initiatieven. Dit biedt kansen voor ondernemers.

Dukenburg is een plek waar vooral gewoond wordt. Er is weinig (grote) bedrijvigheid en er is een toenemende mate van leegstand van de bedrijfsgebouwen. De (buurt)winkelcentra bieden plek aan ondernemers in de detailhandel. Deze voorzieningen staan mede door de krimp in het stadsdeel onder druk. Het is zeer de vraag of alle bestaande winkelcentra een toekomst hebben. De bedrijvigheid heeft meerwaarde voor Dukenburg, niet alleen vanwege de werkgelegenheid en voorzieningen voor de dagelijkse boodschappen, maar ook door de levendigheid en het ontmoeten in de wijken.

Nu is ondernemen geconcentreerd in de winkelcentra en de 60° straat (bedrijven), een keuze die mede is ingegeven om de winkelcentra levensvatbaar te houden. Ondanks dit beleid staat de toekomst van de winkelcentra onder druk. Een mogelijke oplossing is nadrukkelijk de verbinding leggen met het thema ontmoeten en zorg. De ambitie voor ontmoetingsplekken in de wijk kan op termijn de levensvatbaarheid van (sommige) bestaande winkelcentra mogelijk vergroten. Een tegenovergestelde denkrichting is ook benoemd. Waarbij initiatiefnemers juist veel meer vrijgelaten worden in de plek waar ze willen ondernemen. Mogelijk houdt de beperkte keuzevrijheid nieuwe ondernemers en initiatieven nu juist tegen. Het wegnemen van obstakels, zoals regelgeving en strikte bestemmingen wordt in de gesprekken regelmatig genoemd als een mogelijkheid om initiatieven de kans te geven en de wijkeconomie te stimuleren. Het nieuwe omgevingsplan voor Dukenburg biedt kansen om daar invulling aan te geven.

De wijkeconomie wordt gevormd door lokale ondernemers, zoals kleine zelfstandigen in de detailhandel, horeca, en mensen met een bedrijf aan huis. Het stimuleren en faciliteren van lokaal ondernemerschap in Dukenburg kan de wijkeconomie en levendigheid van Dukenburg een boost geven. Binnen de

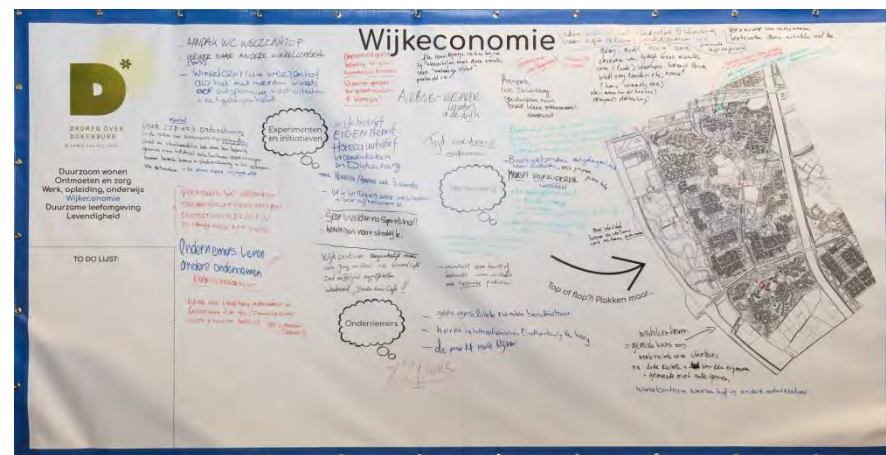
gemeente is er beperkte expertise op het gebied van de wijk economie. Met de huidige capaciteit is er geen mogelijkheid om de kansen van de wijk economie in Dukenburg te onderzoeken.

Leegstaand maatschappelijk- of bedrijfsvastgoed biedt mogelijk kansen voor ondernemers. Uit de verkenning blijkt dat een deel van de betrokkenen denkt aan het mogelijk maken of stimuleren van een Honig-achtig concept, of een hotspot voor ondernemers in de duurzaamheid/circulaire economie. Een plek waar ondernemers en creatievelingen de kans wordt geboden om te experimenteren en een bedrijf te starten, bijvoorbeeld via Tijdelijk Anders Gebruik. Waarmee niet alleen leegstaand vastgoed een nieuwe invulling krijgt, maar ook de wijk economie en de levendigheid worden gestimuleerd. Als dit slaagt is het een kans om het negatieve imago van Dukenburg te verbeteren en een nieuw publiek (en potentiële bewoners) kennis te laten maken met Dukenburg.

Anderen wijzen op de teleurstellende resultaten van gelijksoortige initiatieven in Dukenburg in het verleden. Waarbij het in de praktijk zeer moeilijk bleek te zijn om ondernemers te verleiden zich daadwerkelijk in Dukenburg te vestigen. Verder is de concurrentie om de 'creatieve' ondernemer groot. De inhoud en haalbaarheid van een concept voor ondernemers vergt daarom goede voorbereiding en onderzoek.

Bij het thema wonen worden bijzondere woonconcepten als noodzakelijk gezien om nieuwe (ondernemende) bewoners van buiten Dukenburg te trekken. Een concept dat wonen en werken (woning met werkruimte) combineert is daarmee een kans om enerzijds de wijk economie te stimuleren en anderzijds nieuwe bewoners aan te trekken. Leegstaande bedrijfspanden of kantoren zouden daar mogelijk geschikt voor kunnen zijn. Want met vasthouden aan de huidige functie en mogelijkheden lijkt het onwaarschijnlijk dat (al) deze panden een nieuwe gebruiker vinden. Het verruimen van de mogelijkheden zou ontwikkelaars kunnen verleiden te investeren in het vastgoed. Een verruiming van de mogelijkheden op bepaalde locaties zou opgenomen kunnen worden in het nieuwe omgevingsplan Dukenburg. Meer mogelijkheden voor horeca komt ook naar voren in de verkenning. Horeca kan

zorgen voor levendigheid in de wijken en sluit ook aan bij het streven naar ontmoeten en ondernemen in de wijk.

Figuur 6: Reacties van bewoners op het thema Wijk economie tijdens de bewonersavond

Duurzame leefomgeving

Dukenburg is erg groen, die kracht bouwen we verder uit. Het groene karakter benadrukt een gezonde leefomgeving met belevingswaarde.

Dukenburg is het groenste stadsdeel van Nijmegen, met bijna 40% van het openbare groen in de gemeente. De hoeveelheid groen wordt gezien als een van de sterke kanten van Dukenburg. Het is, naast de goede bereikbaarheid, een van de kenmerken waarmee het stadsdeel zich positief onderscheidt van de rest van Nijmegen.

De afgelopen tien jaar is door de gemeente veel geïnvesteerd om het openbaar groen in Dukenburg op orde te brengen. Ondanks deze investering klagen veel bewoners juist over het groen. Het is niet zozeer de hoeveelheid groen die hier een probleem vormt, maar het gebrek aan beleavings- en gebruikswaarde van het groen voor bewoners.

Om beter aan te sluiten bij de beleavingswaarde van bewoners zouden zij een grotere rol kunnen krijgen in het beheer en gebruik van het openbaar groen. Dit kan tevens positief uitpakken voor de betrokkenheid van bewoners bij de eigen leefomgeving. In andere delen van de stad, zoals Nijmegen Noord, heeft de gemeente hier al ervaring mee opgedaan. In overleg met stadsbeheer kan voor verschillende gradaties van beheer door bewoners worden gekozen, passend bij de situatie in Dukenburg.

Vanuit meerdere disciplines wordt het belang van een gezonde leefomgeving ingebracht als een streven voor Dukenburg. Een gezonde leefomgeving nodigt uit tot bewegen (lopen, fietsen, spelen), en maakt dat mogelijk maakt voor alle leeftijdsgroepen. Bij de inrichting van de openbare ruimte dient de oudere centraal te staan. Zeker in een stadsdeel met veel ouderen is het belangrijk om de mobiliteit van deze groep te waarborgen. Dat betekent bijvoorbeeld voldoende bankjes en goed onderhoud van paden. De redenering hierbij is dat een leefomgeving die geschikt en uitnodigend is voor ouderen, ook goed is voor andere leeftijdsgroepen.

De brede doorgaande wegen in Dukenburg worden door velen genoemd als een fysieke barrière tussen de verschillende wijken en een gevoel van anonimiteit. Hoewel de brede wegen uitnodigen tot hard rijden komen hier weinig klachten over vanuit bewoners.

Een andere plek die negatief wordt benoemd is de omgeving rond station Dukenburg. Het station is geen mooi visitekaartje voor Dukenburg, de uitstraling van het station versterkt eerder het negatieve imago van Dukenburg. In Nijmegen ligt de focus nu echter op de stations Nijmegen centraal en Nijmegen Heyendaal. Er

zijn daardoor geen middelen voor een grote aanpak van station Dukenburg. Kleine initiatieven rond het station zijn, in samenwerking met de NS en ProRail, kansrijker.

Het thema duurzame leefomgeving is sterk gerelateerd aan andere thema's zoals gezondheid, imago, levendigheid en mobiliteit. In de bijdragen voor dit thema wordt benadrukt dat een aanpak van de leefomgeving breed moet worden benaderd en opgepakt. Het vraagt om een groter verhaal waarbij de verbinding wordt gezocht met de andere opgaven en kwaliteiten in het gebied. Mede ook omdat het echt verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving gepaard gaat met grote investeringen.

Een aanpak voor de openbare ruimte in Dukenburg biedt kansen voor een koppeling met de opgave van klimaatadaptatie. Klimaatadaptatie is gericht op het voorkomen of beperken van schade door klimaatverandering zoals toenemende neerslag en hitte. Wanneer men aan de slag gaat met de openbare ruimte in Dukenburg moet de inrichting voorbereid zijn op de toekomst. Denk aan de aanpassing van het water- en rioolstelsel, of een energiesysteem als stadswarmte.

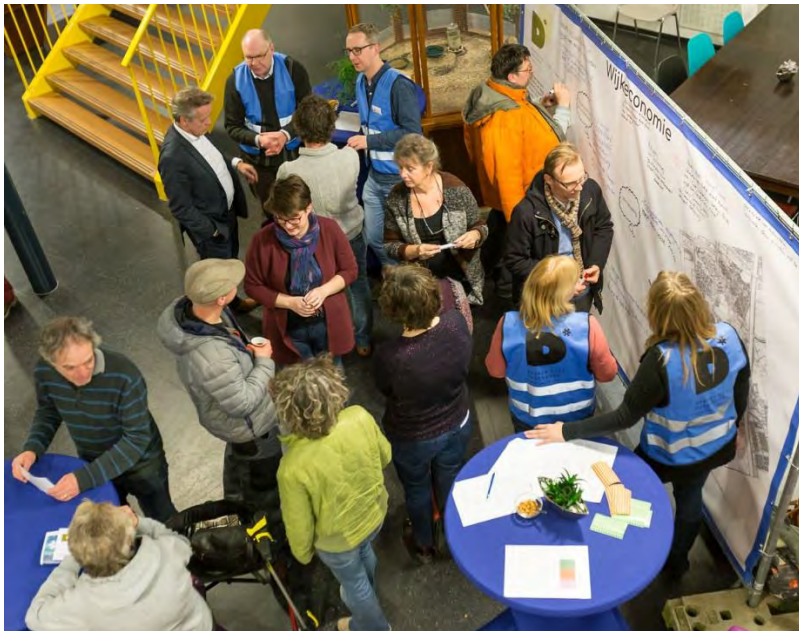
Levendigheid

In Dukenburg is meer plezier en vertier. Dit zorgt voor levendigheid en recreatiemogelijkheden voor Dukenburgers én de rest van de stad.

In Dukenburg worden er nu al diverse activiteiten georganiseerd voor en door bewoners, maar deze zijn beperkt zichtbaar. Verder is er is niet heel veel te doen in Dukenburg, niet voor Dukenburgers en niet voor andere inwoners van Nijmegen. Het gebrek aan levendigheid in de wijken wordt gezien als een gemis voor zo'n groot stadsdeel. Het gebrek aan horeca genoemd als een belangrijke oorzaken. Levendigheid is bij uitstek een thema dat grotendeels bepaald wordt door de ontwikkeling van de andere thema's, zoals de wijkeconomie, woonconcepten,

ontmoetingsplekken en een duurzame leefomgeving. Een succesvolle aanpak op die thema's kan in grote mate bijdragen aan het vergroten van de levendigheid in de wijken. Het vergroten van de levendigheid kan nadrukkelijk een doelstelling zijn bij de ontwikkeling van woonconcepten of bedrijvigheid. Bijvoorbeeld door een combinatie van wonen en werken. Of woonvormen waarbij bewoners activiteiten voor de buurt organiseren in ruil voor lagere huur, etc.

Park Staddijk aan de rand van Dukenburg wordt door velen gezien als een kansrijk gebied voor activiteiten en recreatie. Met de speeltuin en de sportvelden is dit nu ook al een plek voor recreatie. De mogelijkheden van park Staddijk kunnen nog beter gebruikt worden voor sport en recreatie, zo kan het park mogelijk ruimte bieden aan muziekevenementen. Voor culturele functies zoals een bioscoop of theater heeft de gemeente duidelijk beleid gericht op een levendige binnenstad, de culturele functies worden daar geconcentreerd.

H3 Randvoorwaarden

De gemeente voorop

Om de kansen zoals die in de thema's naar voren komen te verwezenlijken moeten het niet alleen de ambities van de gemeente zijn, maar nadrukkelijk ook van bewoners, verenigingen, ondernemers, zorgaanbieders, woningcorporaties en vele anderen. Geen van de partijen kan het namelijk alleen.

Tegenwoordig is het niet meer vanzelfsprekend dat de overheid het initiatief neemt, die rol dient ook door andere partijen opgepakt worden. Toch is het in Dukenburg wel van belang dat de gemeente Nijmegen het initiatief neemt voor een programmatische aanpak. De inwoners en partners in Dukenburg vragen en verwachten van de gemeente dat ze staat voor de thema's en ambities. Door zelf de eerste stappen te zetten laat de gemeente zien dat ze kiest voor de Dukenburg, daarmee zullen ook anderen in beweging komen.

De voortrekkersrol van de gemeente heeft ook te maken met de opzet van het traject en de belangen. De combinatie van een verkenning, programmatische aanpak en een (pilot) voor het omgevingsplan vraagt om een partij die zorgt voor samenhang in het geheel. Daarnaast is Dukenburg een stadsdeel met soms grote verschillen tussen de wijken en inwoners. De belangen van alle groepen in Dukenburg, ook die van kwetsbare groepen, moeten gehoord worden en een plek krijgen. De gemeente heeft de mogelijkheden, ervaring en verantwoordelijkheid om in Dukenburg voorop te lopen.

Prioriteit voor Dukenburg

Voordat de gemeente het voortouw kan nemen in Dukenburg is een duidelijke bestuurlijke keuze nodig. Een groot deel van de mensen met wie in het kader van deze verkenning is gesproken geeft aan dat er een duidelijke keuze gemaakt moet

worden om Dukenburg (al dan niet) prioriteit te geven. Die prioriteit is nodig om de ontwikkeling van Dukenburg echt een positieve wending te geven, stakeholders mee te krijgen, en de achterstand ten opzichte van andere delen van de stad in te lopen. Zonder een duidelijke keuze is het resultaat misschien half werk of iets meer doen dan nu, maar dit is naar verwachting onvoldoende om echt iets te veranderen in Dukenburg. Het uitblijven van een duidelijke keuze, maar wel hoog inzetten op ambities is daarnaast risicovol vanwege de kans op teleurstelling bij bewoners en stakeholders.

De keuze kan ook negatief uitvallen voor Dukenburg, wanneer wordt besloten om Dukenburg geen prioriteit te geven. Daarvoor zijn ook argumenten te bedenken, want Dukenburg is niet het enige stadsdeel met zwakkere wijken. Ook andere delen van de stad hebben te maken met dergelijke problematiek. De keuze vraagt om een goede weging ten opzichte van de rest van de stad. Want een keuze voor Dukenburg kan op soms ten kosten gaan van andere delen van de stad. Net zoals de bestaande situatie nu soms negatief uitpakt voor Dukenburg. Maar een keuze, voor of tegen prioriteit, geeft in ieder geval duidelijkheid aan de bewoners en stakeholders in Dukenburg.

Financiën

Een keuze voor Dukenburg heeft substantiële financiële consequenties, zoveel blijkt wel uit de gesprekken en bijeenkomsten. Er is getracht om een eerste inschatting te maken van de kosten, maar dat blijkt in deze fase een lastige opgave. Vooral omdat de uiteindelijke kosten afhangen van een groot aantal nog te maken keuzes. Wel is uit de verkenning gesprekken duidelijk geworden dat het gaat om substantiële bedragen. Een grondige aanpak van de leefomgeving komt waarschijnlijk neer op miljoenen euro's, terwijl met de extra inzet van steunprofessionals op sociaal gebied (zorg, jongerenwerk, etc.) honderdduizenden euro's extra per jaar gemoeid zullen zijn. Eenzelfde bedrag geldt voor extra stippen en activiteiten in Dukenburg. De opgave voor verduurzaming van de woningvoorraad ligt voor een deel bij particulieren. Dit brengt hoge kosten met zich mee, waarvan het de vraag is of woningbezitters in Dukenburg die investering kunnen opbrengen.

Zodoende is het duidelijk dat prioriteit voor Dukenburg, en een stevige inzet op genoemde thema's, veel extra geld vereist: miljoenen euro's. Men geeft aan dat er binnen de huidige budgetten en programma's te beperkt mogelijkheden zijn om echt een verschil te gaan maken of een substantiële extra inspanning te verrichten in Dukenburg. De beperking zit zowel in het beschikbare budget voor projecten, als in de beschikbare middelen voor extra capaciteit.

Om een vliegende start te maken en om te laten zien dat de gemeente kiest voor Dukenburg kan gedacht worden aan een startkapitaal voor de eerste twee jaar. Dat startkapitaal geeft de tijd om meer inzicht te krijgen in kansrijke projecten en bijbehorende kosten, maar geeft ook al mogelijkheden om te beginnen. Het is ook de bedoeling om bij de uitvoering van maatregelen samen op te trekken met andere partijen. Hierdoor kunnen kosten worden verdeeld en kan een investering van de overheid een groter effect hebben.

Kansen en keuzes

Uit de verkenning komen verschillende kansrijke oplossingsrichtingen naar voren bij de thema's, zoals het aantrekken van nieuwe bewoners, ontmoetingspunten in de wijk, energieneutrale woningen en ruimte voor ondernemers.

Tegelijkertijd blijkt uit de gesprekken dat niet al deze oplossingen nu zomaar mogelijk zijn, omdat de ideeën niet met elkaar verenigbaar zijn of knellen met bestaand beleid. Dat betekent niet dat deze kansen terzijde worden geschoven, maar wel dat er in het vervolgtraject aandacht moet zijn voor knelpunten en de keuzes die ermee gemoeid zijn. Een aantal van die kansen en bijbehorende keuzes wordt nu nader beschreven:

WerkBedrijf

Een re-integratie aanpak die specifiek is gericht op Dukenburg wordt genoemd als een kans om de werkloosheid aan te pakken. De dienstverlening van WerkBedrijf is vooral gericht op werkgevers en werkzoekenden uit de hele regio Rijk van Nijmegen. In het verleden zijn er succesvolle wijkgerichte re-integratie projecten geweest, zoals 'Hatert Werkt'. Het is wellicht mogelijk om de succesfactoren uit dat project toe te passen in een meer gebiedsgerichte aanpak voor werkzoekenden in Dukenburg.

Verduurzamen woningvoorraad

Duurzaamheid is belangrijk voor een toekomstbestendig Dukenburg. Het verduurzamen van de woningvoorraad in Dukenburg past bij de ambities voor een energieneutraal Nijmegen. Dukenburg lijkt hiervoor een kansrijk stadsdeel vanwege het grote aandeel woningen in corporatiebezit. Een groot knelpunt bij het deze opgave is de financiering. Het verduurzamen van de woningvoorraad vergt enorme investeringen die op dit moment niet terugverdiend kunnen worden. Om een energieneutraal Dukenburg mogelijk te maken moet een oplossing worden gevonden voor dit financieringsvraagstuk.

Wonen: 'Nee tenzij' beleid

Het bouwen van nieuwe, en andere type, woningen in Dukenburg wordt gezien als

een kans om nieuwe doelgroepen te verleiden zich in Dukenburg te vestigen. Nieuwe instroom draagt ook bij aan levendigheid en het draagvlak voor (maatschappelijke)voorzieningen.

Het aantal nog te bouwen woningen in Nijmegen is vastgelegd in afspraken met de provincie. In Nijmegen moeten nog nieuwe woningen gebouwd worden, maar deze zijn grotendeels al vastgelegd in toekomstige plannen. Waarbij Nijmegen kiest voor de ontwikkeling van de Waalsprong en het Waalfront. Voor de rest van de stad is er weinig 'programma' over, daar geldt een nee-tenzij beleid ten aanzien van nieuwbouw. Plannen voor woonconcepten in Dukenburg moeten passen binnen de woningbouwafspraken, en dat geeft in de huidige situatie weinig mogelijkheden. Een keuze om toch in Dukenburg te bouwen betekent tegelijkertijd dat er minder programma is voor andere delen van de stad. Herstructurering op enkele locaties kan zorgen voor meer woningdifferentiatie en daarmee voor het aantrekken van andere doelgroepen en kan ook passen binnen het huidige beleidskader.

Minder regels, ten behoeve van experimentele woonvormen en ondernemingen

Versoepeling van regelgeving kan dienen als vliegwiel voor ontwikkelingen in Dukenburg, zoals woningbouw en bedrijvigheid. Onder andere het omgevingsplan biedt daartoe mogelijkheden. Daarvoor zou een aantal regels versoepeld kunnen worden en het tijdelijk anders gebruiken van panden worden toegestaan. Om op die manier ontwikkelingen en investeringen te stimuleren en partijen te verleiden om in Dukenburg te investeren. Een aantal voorbeelden:

De parkeernorm is een regel die versoepeld zou kunnen worden. In Dukenburg is er veel ruimte en zou het loslaten van de parkeernorm mogelijk gemakkelijker zijn dan in andere delen van de stad. Al zou een versoepeling van de parkeernorm op bepaalde plekken nog steeds tot overlast kunnen leiden.

De winkelcentra zijn een ander voorbeeld. Een keuze om de huidige winkelcentra te behouden door, zoals nu, alleen daar detailhandel of horeca functies toe te staan, houdt nieuwe initiatieven op andere plekken tegen. Versoepeling van regels kan hier dus nieuwe ontwikkelingen stimuleren, maar mogelijk negatief uitpakken voor de bestaande winkelcentra. Hierbij dient ook rekening gehouden te worden met het

recente onderzoeksrapport 'Nijmegen, visie boodschappencentra, stadsdeel Dukenburg', naar de detailhandelsstructuur in Dukenburg. Het omgevingsplan bevat uiteindelijk regels die aangeven waar welke functie(s) in Dukenburg is toegestaan. De pilot met de bijstand waarbij meer mensen meer mogen bijverdienen is een goed voorbeeld waarbij het versoepelen van regels wordt ingezet om positieve verandering teweeg te brengen.

Verdeling van baten en lasten

Een integrale benadering betekent dat bijvoorbeeld het aanpakken van de leefomgeving kan leiden tot een verbeterde gezondheid of hogere woningwaarde. Een dilemma dat hierbij naar voren komt is dat de kosten en baten niet altijd bij eenzelfde partij of programma liggen. In het voorbeeld maakt stadsbeheer kosten voor de aanpassing van de openbare ruimte, waarbij dit leidt tot lagere zorgkosten. Deze baten (lagere zorgkosten) liggen bij anderen, zoals een zorgverzekeraar of de afdeling MO. Dit maakt dat projecten, ook als ze meer opleveren dan ze kosten, mogelijk toch niet uitgevoerd kunnen worden.

Verder blijft het een lastige opgave om maatschappelijke meerwaarde in geld uit te drukken. Hoeveel is zo'n aanpassing van de openbare ruimte aan ouderen eigenlijk waard, wat levert het op en hoe bereken je dat? Dat is veel moeilijker te kwantificeren dan het verhuren van een pand of het uitgeven van een bouwkaai. Om de haalbaarheid van (integrale) projecten te verbeteren zou de verdeling van baten en lasten, het kwantificeren van maatregelen en zoeken naar (ongebruikelijke) samenwerkingen tussen partijen kunnen helpen. Er kan een maatschappelijke kosten-baten analyse worden opgesteld om meer inzicht te krijgen in baten en lasten, ter versterking van een business case. Maak daarbij gebruik van kennis en ervaringen uit de rest van het land.

H4 Reacties uit Dukenburg

De thema's die zijn voortgekomen uit eerste ronde van de verkenning, de group model building, ambtelijke gesprekken en een workshop met stakeholders, zijn begin 2018 in bijeenkomsten voorgelegd aan bewoners en stakeholders uit Dukenburg. Daarbij was de vraag of we de juiste thema's te pakken hadden met de verkenning, wat er mogelijk nog ontbrak en wat zij zien als oplossingsrichtingen. Dit hoofdstuk vat de reacties uit deze bijeenkomsten samen.

Bijeenkomst stakeholders

Tijdens een tweede bijeenkomst met stakeholders uit Dukenburg is begin 2018 een samenvatting van deze verkenning voorgelegd. De geselecteerde thema's en aandachtspunten werden grotendeels herkend en gedeeld door de aanwezigen. De verkenning omvat alle belangrijke thema's die spelen in Dukenburg. De stakeholders hebben elk thema besproken, daaruit zijn de volgende accenten gekomen:

Duurzaam wonen

De samenstelling van de woningvoorraad is van belang bij een aantal ontwikkelingen in Dukenburg. Er wordt opgemerkt dat er veel verloop is onder bewoners in de sociale huurwoningen in Dukenburg, en dat heeft een negatief effect op de sociale cohesie in de wijken. Er is voldoende behoefte aan goedkope huurwoningen, want er is weinig leegstand in de corporatiewoningen. Een van de reacties richt zich op het ontwerp van de wijken in Dukenburg, accepteer dat die grotendeels niet te veranderen is. Een andere tip is om in de uitvoering niet alles tegelijk op te willen pakken, maar eerst te focussen op één plek of gebied.

Ontmoeten en zorg

Bij het ontmoeten en zorg is een van de belangrijkste toevoegingen van de

stakeholders een oproep voor voldoende aandacht en investeringen op sociaal gebied, zoals armoede, eenzaamheid, gezondheid en laaggeletterdheid. Veel van de problematiek en achterstand van Dukenburg ten opzichte van andere stadsdelen heeft een relatie met het sociaal domein.

Men stelt dat er voldoende gebouwen zijn binnen Dukenburg om sociale activiteiten te ontplooiën. Er is dus geen behoefte aan meer ruimte, zeker wanneer bestaand (maatschappelijk) vastgoed breder wordt ingezet. De scholen in Dukenburg worden specifiek genoemd als kansrijke voorzieningen om breder te benutten en ontmoeten te stimuleren. Waarbij het van belang is om goed te kijken wat er al is in de wijken en wat verstandig is qua exploitatie en efficiëntie en levensvatbaarheid van (nabijgelegen) voorzieningen. Op sociale en culturele verschillen binnen de wijk kan nog beter worden ingespeeld, zodat alle Dukenburgers worden bereikt en de kans krijgen mee te doen met ontmoeten en activiteiten.

Om ontmoeten echt mogelijk te maken dient de mobiliteit van ouderen verbeterd te worden, zodat zij voorzieningen en ontmoetingsplekken ook daadwerkelijk kunnen bereiken. Daarbij gaat het ook om de verbindingen tussen wijken en mogelijkheden voor ontmoeting in de openbare ruimte.

Werk, opleiding en onderwijs

Wat betreft werk voor inwoners van Dukenburg wordt een link gelegd met grote opgaven voor Dukenburg (en Nederland) zoals de energietransitie. Het zou mooi zijn wanneer opleiding en re-integratie hierop aansluit. Dat gaat veelal om werk in de technische sector. Op die manier kan re-integratie mogelijk zelfs in de eigen wijk of omgeving plaatsvinden. Stakeholders wijzen op de kansen voor werkervaringsplekken in de eigen wijk waarbij mensen bijvoorbeeld werken bij verenigingen. Vroeger bestonden dergelijke ID banen. Hatert Werkt wordt in dit verband genoemd als een succesvol project dat ook voor Dukenburg interessant zou zijn.

Voor het onderwijs wordt vanzelfsprekend ook gewezen op de kansen in de techniek en energietransitie. Als in die sectoren de (toekomstige) arbeidsplaatsen zijn dan moet scholing daar op anticiperen zo is de gedachte. Zoals ook in het

voorgaande thema is geconcludeerd hebben (brede) basisscholen de potentie om een grotere rol te spelen in en voor de wijk. Waarbij wordt opgemerkt dat scholen nu nog teveel naar binnen zijn gericht. In het onderwijs komt de relatie met sociale problematiek en de samenstelling van de wijk ook duidelijk naar voren. Veel leerlingen hebben een (taal)achterstand wanneer ze op school komen en de samenstelling van klassen is nu vaak eenzijdig. Instroom van andere doelgroepen kan hier mogelijk verbetering in brengen.

De wijk economie

Bij de wijk economie wordt voornamelijk ingegaan op ondernemerschap en voorzieningen voor dagelijkse boodschappen.

Men kijkt positief aan tegen het stimuleren van ondernemerschap in de wijk. Maar daar moet dan ook ruimte voor zijn in Dukenburg. Tijdelijk Anders Gebruik van leegstaand vastgoed en het combineren van wonen en werken in bestaande gebouwen worden benoemd als mogelijkheden om ondernemers te huisvesten. Het toevoegen van meer horeca in Dukenburg wordt ook door de stakeholders als wenselijk gezien, omdat het zorgt voor meer levendigheid.

Vanuit Winkelcentrum Dukenburg is er een pleidooi voor de juiste schaalgrootte bij voorzieningen in de wijk. Wat past bij de wijk kan op wijkniveau, maar voorzieningen die het wijkniveau overstijgen zullen gaan concurreren met Winkelcentrum Dukenburg en dat is onwenselijk wanneer je dat als stadsdeelvoorziening wil behouden.

Duurzame leefomgeving

De rol van de grote wegen in Dukenburg vormden een prominent onderwerp bij het thema duurzame leefomgeving. Dat de wegen een zekere barrière vormen tussen wijken daar was men het wel over eens, maar of dat een probleem is daar lopen de meningen over uiteen. Door het ontwerp van Dukenburg (waaronder de wegen en water) zijn de wijken een soort eilandjes en is er minder contact en verbondenheid met de andere wijken. Niet iedereen ziet dit als een probleem. De participatie en verbondenheid met de straat of wijk stimuleren is ook goed, dat is namelijk de directe leefomgeving van mensen.

Het groen is belangrijk en het kapitaal van Dukenburg, maar het sluit nu niet altijd goed aan op de wensen van bewoners. Een aantal stakeholders merkt tevens op dat het gebied rond het kanaal potentie heeft die nog onvoldoende wordt benut. De inrichting van de leefomgeving dient rekening te houden met de vergrijzende bevolking, zodat voorzieningen in de buurt ook veilig bereikbaar zijn.

Levendigheid

Voor het thema levendigheid is vooral veel verwezen naar de potentiële kansen die de andere thema's bieden om de levendigheid in de wijken te vergroten. Daarbij worden de mogelijkheden van horeca, breed inzetten van de school, tijdelijk anders gebruik en beter benutten van het groen genoemd als kansen, net als het aantrekken van andere doelgroepen.

Bewonersavond

In februari 2018 is er een bewonersavond georganiseerd in wijkcentrum Dukenburg. Tijdens deze goed bezochte avond hebben inwoners van Dukenburg kennis kunnen nemen van de verschillende thema's. Elk thema had zijn eigen stand, waar bewoners vragen konden stellen en ook zelf konden opschrijven wat zij belangrijk vinden binnen dat thema. Hier volgt een kort overzicht van (veelgenoemde) reacties.

Duurzaam wonen

Bewoners zien dat Dukenburg vergrijst, dat is duidelijk terug te zien bij de reacties op het thema wonen. Zo wordt gevraagd om meer geschikte woningen voor ouderen zoals levensloopbestendige woningen en wonen met zorg. Bewoners valt het beperkte aantal (opgroeierende) jongeren in Dukenburg op, dit zou men graag anders zien. Uit verschillende opmerkingen komt naar voren dat de instroom van nieuwe en andere doelgroepen gewenst is. Daarbij worden duurdere woningen en bouwen voor andere doelgroepen genoemd, zoals studenten in de 60^e straat.

Verduurzaming van de woningvoorraad wordt ondersteund. Ideeën als het gezamenlijk inkopen van zonnepanelen en subsidie voor woningeigenaren die loskoppelen van het gasnet worden genoemd. Daarnaast worden onderhoud en woningverbetering, zoals het verwijderen van asbestdaken en aanpak van vocht in de woningen, gezien als goede momenten om een woningen te verduurzamen. Veel woningen in Dukenburg hebben een plat dak, en verschillende huurders geven aan hier zonnepanelen op te willen leggen. Woningcorporaties hebben daar vaak al een regeling voor, maar die zijn blijkbaar onbekend. Goede informatie over verduurzaming en de mogelijkheden hiervoor zou dit thema ook verder helpen.

Ontmoeten en zorg

De aanwezige bewoners geven aan dat zij graag wonen in Dukenburg, maar dat op sommige gebieden een inhaalslag gemaakt moet worden. Dat overlapt vaak ook met andere thema's. Zo heeft de mogelijkheid om elkaar te ontmoeten mede te maken met de kwaliteit van de openbare ruimte en de aanwezigheid van winkels of

horeca. Ontmoeten wordt belangrijk gevonden, zeker gezien de vergrijzing en eenzaamheid in Dukenburg. De sociale infrastructuur in Dukenburg vindt men belangrijk en zou versterkt kunnen worden door bijvoorbeeld het terugbrengen van eetgelegenheden/maaltijdvoorziening. Verder ziet men kansen in nieuwe technieken of initiatieven zoals appgroepen, ZorgSamenBuurt.

Werk, opleiding en onderwijs

Het verbinden van jong en oud is bij dit thema een terugkerend onderwerp in de reacties van bewoners. Veel oudere bewoners geven aan graag ondersteuning te (blijven) bieden bij scholen of verenigingen.

Een ander veelbesproken thema is het passend onderwijs en de samenwerking tussen scholen, sociale wijkteams en andere ondersteunende organisaties. Docenten signaleren problemen vaak als eerste, maar zij moeten zich primair bezig blijven houden met lesgeven is de opvatting. Om docenten te ondersteunen moet er een goede samenwerking zijn tussen instantie om kinderen met problemen te helpen.

Tijdens de avond komen al veel initiatieven en ideeën naar voren die goed aansluiten bij dit thema, zoals ouderen die zich inzetten voor het opleiden van jongeren en ondernemers die kansen zien om samen te werken met jongeren en met elkaar. Bewoners blijken erg betrokken en waarderen de vele kleinschalige (bewoners)initiatieven in de wijken.

De wijk economie

Winkelcentra, horeca en ondernemen zijn de voornaamste onderwerpen die zijn aangekaart bij het thema wijk economie.

Bewoners zien graag dat de buurtwinkelcentra behouden blijven, zodat zij op korte afstand hun dagelijkse boodschappen kunnen doen. De bereikbaarheid van de winkels, o.a. met het OV, is een aandachtspunt. Bewoners zien kansen voor het verbinden van winkelen met ontmoetingsmogelijkheden en andere activiteiten. Men ziet graag dat de huidige situatie bij winkelcentrum Weezenhof snel verbetert. Wat betreft Winkelcentrum Dukenburg zijn er positieve reacties op de aanwezigheid

van de AH, minder positief is men over leegstand, tijdelijke winkels, en het eenzijdige winkelaanbod.

Veel bewoners noemen het gebrek aan horeca in Dukenburg een groot gemis, omdat horeca zorgt voor levendigheid en ontmoetingsmogelijkheden in de wijken. Eetgelegenheden voor ouderen en jongeren bij buurtcentra of de Doekenborg worden als voorbeeld genoemd.

Voor ondernemers wordt vooral gewezen op beschikbare ruimte waar ondernemers zich kunnen vestigen of elkaar kunnen ontmoeten. Er worden verschillende locaties genoemd, zoals de Orangerie, 60° straat of Doekenborg. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat dergelijke initiatieven in het verleden onsuccesvol zijn geweest door een gebrek aan animo.

Duurzame leefomgeving

De bewoners zijn over het algemeen positief over hun wijk. Natuurlijk zijn er verbeterpunten, maar men vindt het een fijne leefomgeving en is daar trots op. Dat Dukenburg erg groen is wordt zeer gewaardeerd, het belang van het behoud van groen is dan ook meermaals genoemd. Het groen van Staddijk, Geologenstrook en rondom de vijvers wordt in het bijzonder gewaardeerd. De beleving van het (overige) groen is een verbeterpunt volgens de bewoners. Denk aan meer bloemen, moestuinen, BBQ- en speelplekken. Er zijn zorgen uitgesproken over evenementen in Staddijk, grootschalige beheer met zware machines en (zwerf)afval in de wijk. Zwanenveld komt duidelijk naar voren als een aandachtsgebied, o.a. vanwege het braakliggende ROC terrein.

Voor mobiliteit kwamen er geen ingrijpende aanpassingen naar voren. De gebrekkige kwaliteit van de fiets- en voetpaden wordt bekritiseerd. Een belangrijk punt m.b.t. de toegankelijkheid voor ouderen. Verder geven enkele bewoners aan zich zorgen te maken over de luchtkwaliteit, vooral vanwege de geplande snelheidsverhoging op de A73. Waarmee tegelijkertijd ook het effect van het stille asfalt op de A73 teniet wordt gedaan.

Levendigheid

De bezoekers van de bewonersavond zijn duidelijk voorstander van het vergroten van de levendigheid in Dukenburg. Nu wordt Dukenburg saai gevonden, omdat er weinig te beleven is. Voor vertier moet je buiten Dukenburg zijn. Bij dit thema zijn vooral veel concrete initiatieven aangedragen om Dukenburg levendiger te maken. Net zoals uit de rest van de verkenning blijkt dat levendigheid vooral voortkomt uit het succesvol ontwikkelen van de andere thema's. De concrete initiatieven passen grofweg binnen drie categorieën: het ontwikkelen van de horeca in Dukenburg, meer cultuur in Dukenburg en activiteiten voor de jeugd/jongeren. Genoemde initiatieven zijn o.a. wijkhuiskamers, horeca bij het winkelcentrum, wijktheater, filmclub, een speelplek in Zwanenveld en beweegroutes.

De reacties samengevat

Een korte samenvatting van de belangrijkste aandachtspunten en aanvullingen bij de verkenning van thema's uit hoofdstuk 2, zoals aangedragen door stakeholders en bewoners tijdens de workshop en bewonersavond:

Duurzaam wonen

- Er zijn veel ouderen en weinig (opgroeïende) jongeren: speel in op de vergrijzing en probeer jongeren en andere doelgroepen naar Dukenburg te krijgen.
- De behoefte aan goedkope huurwoningen is er, daardoor weinig leegstand. Helaas wel een groot verloop onder bewoners, wat een negatief effect heeft op de sociale cohesie.
- Bewoners zijn geïnteresseerd in mogelijkheden om duurzame energie op te wekken, maar blijken niet altijd op de hoogte van bestaande regelingen.
- Focus bij de uitvoering eerst op één plek of gebied, probeer niet alles tegelijkertijd op te pakken.

Ontmoeten en zorg

- Heb aandacht voor sociale problematiek en investeer op dat gebied.
- Er is voldoende fysieke ruimte voor ontmoeten. Kijk naar wat er al is in wijken en waar bestaande gebouwen en voorzieningen breder ingezet kunnen worden.
- Denk aan de mobiliteit van bewoners in Dukenburg, kunnen zij de voorzieningen ook bereiken, en hoe is dat te verbeteren?
- Eetgelegenheid en voorzieningen zijn belangrijk voor ontmoeting en de sociale infrastructuur van Dukenburg.
- Maak gebruik van de mogelijkheden die nieuwe technieken bieden.

Werk, opleiding en onderwijs

- Een project als Hatert Werkt zou ook kunnen in Dukenburg. Bereid mensen bij re-integratie en opleiding voor op de werkgelegenheid van de toekomst, zoals in de (duurzame) techniek.
- Scholen zijn kanslocaties voor de wijken, vooral in relatie tot ontmoeten en levendigheid. Stimuleer een brede functie van scholen en de verbinding tussen jong en oud.
- Scholen zien veel leerlingen die in hun ontwikkeling achterlopen en met een moeilijk thuissituatie. Dit benadrukt het belang van samenwerking en

ondersteuning op sociaal gebied. Een gedifferentieerd woningaanbod is ook een kans voor de basisscholen.

De wijk economie

- Combineer winkels in de buurt met andere voorzieningen, zodat het ontmoetingsplekken worden en de aantrekkingskracht wordt vergroot.
- Stimuleer lokale ondernemers en biedt ruimte aan ondernemerschap middels Tijdelijk Anders Gebruik of het combineren van wonen en werken.
- Er wordt veel gevraagd om meer horeca in de wijk, t.b.v. levendigheid.
- Zoek de balans bij de ontwikkeling van de wijk economie: Ga voor de juiste schaalgrootte en houdt er rekening mee dat functies of voorzieningen die het wijkniveau overstijgen concurreren met bestaande voorzieningen.

Duurzame leefomgeving

- Het groen in Dukenburg wordt gewaardeerd, maar de beleving en gebruikswaarde voor bewoners kan worden verbeterd.
- De gebruikswaarde en beleving van de leefomgeving is voor bewoners is vooral gerelateerd aan hun directe woonomgeving.
- De (grote) wegen zijn een barrière, maar het is niet eenduidig of dat een probleem is. Bewoners benoemen de wegen beperkt als barrière.
- Een duurzame leefomgeving is ook een omgeving die geschikt voor ouderen. De huidige kwaliteit van fiets- en wandelpaden schiet tekort voor ouderen.

Levendigheid

- Het benutten van kansen bij de overige thema's heeft naar verwachting een positief effect op de levendigheid in Dukenburg.
- Brede scholen, horeca, het gebruiken van groen zijn allen ook genoemd in het kader van het vergroten van de levendigheid in Dukenburg.
- Tijdelijk anders gebruik van gebouwen kans om de levendigheid te vergroten en de leegstand/verloedering tegen te gaan.

H5 Conclusie

De zes thema's uit deze verkenning geven een goed beeld van de belangrijkste toekomstige opgaven en kansen voor Dukenburg. De thema's zijn voorgelegd aan stakeholders en bewoners in de wijk. Daarbij zijn diverse aandachtspunten naar voren gekomen (hoofdstuk 4), maar is ook bevestigd dat de zes thema's gezamenlijk de onderwerpen bevatten die van belang zijn voor de toekomst van Dukenburg. De thema's bieden hiermee een goed uitgangspunt voor een programmatische aanpak voor Dukenburg.

Inhoudelijk is een van de belangrijkste conclusies dat veel van de thema's onderling sterk samenhangen. Een aanpak in Dukenburg dient hier rekening mee te houden, een of enkele thema's kunnen niet genegeerd worden. Wel zal een bepaald thema in sommige delen van Dukenburg prominenter naar voren komen dan in andere, want de kansen en opgaven verschillen per wijk. Dat is een ander duidelijke conclusie uit deze verkenning: Erken in het vervolgtraject de eigenheid van de wijken in Dukenburg. De wijken in het stadsdeel verschillen soms sterk van elkaar, er is niet één Dukenburg.

De verkenning laat zien dat er genoeg kansen en ideeën zijn voor een toekomstbestendig Dukenburg. Maar het blijkt ook dat niet al die kansen met elkaar verenigbaar of passen binnen bestaand beleid. In het vervolgtraject moeten op diverse onderwerpen keuzes worden gemaakt. Dat zal positieve, maar soms ook negatieve gevolgen hebben voor partijen. De situatie in Dukenburg rechtvaardigt stevige keuzes, maar wel in overleg en met een goed verhaal.

Uit alle gesprekken en bijeenkomsten voor deze verkenning komt een sterke betrokkenheid met Dukenburg naar voren, en de wil om het stadsdeel een positieve toekomst te bieden. Veel mensen koppelen de thema's al snel aan concrete oplossingen en zien kansen voor specifieke locaties in Dukenburg. Locaties zoals de

winkelcentra, de kop van de 60° straat, Doekenborg of Park Staddijk zijn veelvuldig genoemd als kansrijke beginpunten van een aanpak. Toch wordt ook benadrukt dat het voor Dukenburg van belang is om niet alleen te focussen op fysieke ingrepen. Minstens net zo veel aandacht zou uit moeten gaan naar het sociaal domein en de kansen die daar liggen. Juist omdat relatief veel inwoners van Dukenburg te maken hebben met sociale problemen zoals armoede, taalachterstand, eenzaamheid of werkloosheid.

De haalbaarheid van projecten zal niet alleen afhangen van de gemeente, maar ook van de mogelijkheden, het draagvlak en de energie bij bewoners, partnerorganisaties en bedrijven in Dukenburg. Voor een succesvolle aanpak is het van cruciaal belang om deze partijen mee te krijgen en te enthousiasmeren. Daarnaast vraagt een aanpak in Dukenburg een flinke investering, het gaat daarbij zeker om miljoenen.

Het lijkt mede ook een kwestie van, samen met betrokken partijen, beginnen. Ergens een start maken en de positieve effecten laten zien. Zwanenveld is dan een van de wijken die veel genoemd wordt om te beginnen, omdat daar veel problemen samenkomen. In Zwanenveld, Tolhuis, Aldenhof en Meijhorst is de urgentie hoog. Deze wijken scoren slecht in de wijkmonitor en ontwikkelen zich negatief. Een uitvoeringsprogramma moet gericht zijn op het doorbreken van die trend.

De urgentie in wijken als Zwanenveld en Meijhorst is hoog, maar zou niet tot gevolg mogen hebben dat er in de andere wijken van Dukenburg niets gebeurt. Hoewel de verkenning zich richt op heel Dukenburg is één van de belangrijkste lessen dat een vervolgtraject zich op de afzonderlijke wijken moet richten. In een uitvoeringsprogramma per wijk recht kan recht worden gedaan aan de eigenheid van wijken. Dat betekent dat projecten en maatregelen passend moeten zijn bij de situatie van een wijk en urgentie van problematiek. Dat rechtvaardigt dat bijvoorbeeld in Zwanenveld veel meer wordt ingezet op werk, onderwijs en opleiding of de woningvoorraad terwijl in Weezenhof de focus ligt op de wijk economie. Zo'n aanpak biedt kansen voor een toekomstbestendig Dukenburg.